

Date: 13th January-2026

SHAXS RIVOJIDA O'QITISH JARAYONINING TA'LIMIY VA TARBIYAVIY
TA'SIRINI ILMIY TAHLIL ETISH

Bobojonova Farangiz
Osiyo Xalqaro Universiteti talabasi

Annotatsiya: Ushbu tadqiqot ishida o'qitish jarayonining shaxs rivojiga ta'sir etuvchi asosiy ta'limiy va tarbiyaviy omillari ilmiy jihatdan tahlil qilingan. Ta'limiy ta'sirning intellektual salohiyatni rivojlantirishdagi, tarbiyaviy ta'sirning esa axloqiy va ijtimoiy fazilatlarni shakllantirishdagi o'rni yoritilgan. Ta'lim-tarbiya integratsiyasining mexanizmlari, o'qituvchining shaxsiy namuna sifatidagi roli va pedagogik jarayonning kompleks ta'sir ko'rsatish xususiyatlari ochib berilgan. Natijalar ta'lim jarayonini takomillashtirishda ilmiy-amaliy ahamiyatga ega.

Kalit so'zlar: o'qitish jarayoni, shaxs rivoji, ta'limiy ta'sir, tarbiyaviy ta'sir, integratsiya, kompetensiya, pedagogik jarayon, o'qituvchi roli.

Kirish : Hozirgi globallashtirish davrida o'quvchi shaxsini intellektual, ma'naviy va ijtimoiy jihatdan rivojlantirish ta'limning asosiy vazifasiga aylangan. O'qitish jarayoni nafaqat bilim berish, balki shaxsning xulq-atvori, qadriyatlari, ijtimoiy faolligi va mustaqil fikrlashi shakllanishiga kompleks ta'sir ko'rsatadi. Shu sababli ta'limiy va tarbiyaviy ta'sirlarning o'zaro uyg'unligi shaxs rivojining markaziy omili sifatida ilmiy tahlilni talab qiladi.

Mazkur tezisning maqsadi — o'qitish jarayonining ta'limiy va tarbiyaviy omillarini ilmiy jihatdan o'rganish, ularning shaxs rivojiga ta'sir mexanizmlarini aniqlash va samaradorlik shartlarini yoritishdir.

Vazifalar: ta'limiy ta'sirlarning bilim va ko'nikma rivojiga ta'sirini tahlil qilish; tarbiyaviy ta'sirlarning axloqiy va ijtimoiy fazilatlarni shakllantirishdagi rolini o'rganish; integratsiyalashgan yondashuvning ilmiy asoslarini aniqlash; o'qituvchi faoliyatining shaxs rivojida o'rnini ochib berish.

O'qitish jarayonining ta'limiy ta'siri : Ta'limiy ta'sir shaxsning aqliy salohiyatini oshiradi, quyidagi jarayonlar orqali amalga oshadi: intellektual fikrlash, tahliliy yondashuv va muammoli vaziyatlarni hal qilish ko'nikmasi; bilimlarni tizimlashtirish, axborotni tanlash va qayta ishlash qobiliyati; o'zini o'zi baholash, o'quv motivatsiyasi va refleksiya jarayonlarining rivojlanishi. Ilmiy manbalarda ta'kidlanishicha, ta'limiy jarayonning yuqori samaradorligi kompetensiya yondashuvi, interfaol metodlar va mustaqil ishlash ko'nikmalari bilan uzviy bog'liq.

Tarbiyaviy ta'sir o'quvchining shaxs sifatida shakllanishida muhim o'rin tutadi. Uning asosiy yo'nalishlari: ma'naviy-axloqiy fazilatlarni rivojlantirish (mas'uliyat, halollik, burchni his qilish); ijtimoiy kompetensiyalarni shakllantirish (muloqot, jamoaviy ish, empatiya); milliy va umuminsoniy qadriyatlarni singdirish; xulq-atvor normasi, o'zini tutish madaniyati va o'zini boshqarish ko'nikmalarini rivojlantirish.

Date: 13th January-2026

Ilmiy tadqiqotlar tarbiya jarayonining samaradorligi o'qituvchi shaxsiy namunasi, darsdan tashqari faoliyat va ota-onalar bilan hamkorlik orqali ta'minlanishini ko'rsatadi. O'qitish jarayonida bu ikki omilni ajratib bo'lmaydi, ular bir-birini to'ldiradi. Integratsiya quyidagi mexanizmlar orqali amalga oshadi: dars jarayonida hayotiy vaziyatlar, muammoli topshiriqlar va qadriyatga yo'naltirilgan yondashuvdan foydalanish; loyihaviy ta'lim, jamoaviy ishlash va interfaol mashg'ulotlar orqali ijtimoiy ko'nikmalarni shakllantirish; bilim berish bilan birga axloqiy mas'uliyatni kuchaytiruvchi pedagogik texnologiyalar. Integratsiya natijasida shaxsning kognitiv (bilim), affektiv (qadriyat), ijtimoiy-psixologik va xulqiy jihatlari uyg'un rivojlanadi.

O'qituvchi shaxs rivojida ikki tomonlama ta'sir ko'rsatadi: bilim beruvchi mutaxassis sifatida, tarbiyachi va shaxsiy namuna sifatida.

O'qituvchining pedagogik mahorati, kommunikativ qobiliyati, metodik tayyorgarligi va shaxsiy fazilatlari ta'lim-tarbiya integratsiyasining asosiy omilidir.

Xulosa :

O'qitish jarayonining ta'limiy va tarbiyaviy ta'sirlarini birgalikda tahlil qilish shaxsning har tomonlama rivojlanishini ta'minlovchi asosiy pedagogik mexanizm sifatida e'tirof etiladi. Integratsiyalashgan yondashuv o'quvchilarning intellektual salohiyatini oshirish bilan birga, ularni axloqiy yetuk, mas'uliyatli va ijtimoiy faol shaxs sifatida shakllantiradi. Shu jihatdan mazkur masala zamonaviy ta'lim tizimida ilmiy va amaliy ahamiyatga ega.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Hasanboyev, J. (2020). *Pedagogika nazariyasi va amaliyoti*. Toshkent: Fan nashriyoti.
2. Yo'ldoshev, J., & Usmonov, S. (2019). *Shaxs rivoji va tarbiyaning psixologik asoslari*. Toshkent: O'qituvchi.
3. Zahiriddinov, F. (2022). "Ta'lim va tarbiya jarayonining o'zaro bog'liqligi". *Pedagogika va psixologiya jurnali*, 3(1), 45–52.
4. Berk, L. (2018). *Child Development*. Pearson Education.
5. UNESCO. (2021). *Competency-Based Education: Global Trends and Perspectives*. Paris: UNESCO Publishing.
https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/799470/Langlotz%C2%ADKondzic_Verena.pdf?sequence=3

